

oproepen

Hulp gevraagd bij nieuw project van de Wader Study Group: trekbewegingen van steltlopers in West-Europa

De Wader Study Group (WSG) is een in 1970 onder de vleugels van de British Trust for Ornithology (BTO) gevormde groep waarnemers die zich bezighoudt met het bestuderen van steltlopers. Aanvankelijk bestond de groep alleen uit Engelsen en was het ringen en meten van steltlopers de belangrijkste activiteit. In de er op volgende jaren is de WSG een, van de BTO onafhankelijke, groep geworden waarin telactiviteiten en ethologisch en oecologisch gericht onderzoek een steeds belangrijker plaats zijn gaan innemen. Het ledental is aanzienlijk toegenomen en momenteel is al ongeveer de helft van het aantal leden van buiten Groot-Brittannië afkomstig. De WSG heeft zich tot taak gesteld te zorgen voor contacten tussen degenen die zich beroepsmatig met steltloperonderzoek bezighouden en hen die dit in hun vrije tijd doen. Dit gebeurt via gezamenlijke projecten, bijeenkomsten en de uitgave van een engelstalig blad, het WSG Bulletin (Sekretariaat: Graham Appleton, 18 Old Barn Road, Bournville, Birmingham, B30 1PY, Engeland).

De WSG startte met een nieuw project waaraan ook door waarnemers en ringers in Nederland kan worden meegewerkt. Doel is beter inzicht te krijgen in de uitwisseling van steltlopers tussen estuaria in West-Europa. Een gebied als de Waddenzee (of delen daarvan) is voor vele soorten van groot belang in het voor- en najaar terwijl estuaria langs de Engelse, Franse of Afrikaanse kust juist in de winter erg belangrijk zijn. Deze estuaria vormen als het ware een keten waarin alle schakels gedurende een bepaalde periode van het jaar van belang zijn. Omdat nog steeds estuaria op de nominatie staan om ingepolderd te worden is het van groot belang te weten welke rol een bepaalde schakel speelt in het jaarlijkse trekgebeuren.

De kennis hierover is momenteel nog vrij beperkt. Het nieuwe WSG project zal hierin meer inzicht moeten geven. Hiertoe zal in de eerste plaats getracht worden alle ringgegevens van steltlopers uit West-Europa op standaardwijze te verzamelen en in een computer te verwerken. Bovendien zal geprobeerd worden zoveel mogelijk oude gegevens op te slaan. In de tweede plaats zullen speciaal voor dit project gedurende een aantal jaren regelmatig steltlopers worden gevangen, te beginnen in augustus 1980. Afgelopen herfst werd er gevangen in Denemarken, Sleeswijk-Holstein, Nederland en Engeland. De vogels werden gewogen, gemeten en geringd.

Ze werden bovendien op buik en/of borst gemerkt worden met een kleurstof en met een kleurvlaggetje (plastic tape om de aluminium

ring). Deze markeringen zorgen er voor dat een dergelijke vogel in een groep vrij snel opvalt. Zowel kleurstof als kleurvlaggetje verdwijnen na enkele maanden door rui of slijtage. Het is de bedoeling dat met name aan wad en kust voorkomende steltlopersoorten worden gemerkt: Scholekster, Bontbekplevier, Zilverplevier, Kanoetstrandloper, Drieteenstrandloper, Bonte Strandloper, Rosse Grutto, Wulp, Tureluur en Steenloper.

Incidentele waarnemingen van gemerkte vogels zijn uiteraard zeer welkom. Wilt u er echter goed op letten waar de vogel beschilderd is: buik, gehele onderzijde of alleen onder de staart?). Waarnemingen van gemerkte vogels winnen echter aan waarde wanneer ze verzameld worden in een meer systematisch opgezet-onderzoek, waarbij zowel wordt gelet op gemerkte vogels maar ook systematische tellingen worden uitgevoerd. Hierbij kan worden gedacht aan frequente (bijvoorbeeld wekelijkse) tellingen van kleinere gebieden (hoog- of laagwatertellingen van een stuk wad of een stuk Noordzeestrand, een inlage, vloeiveld of opspuitterrein) of minder frequente tellingen (maandelijks of nog minder vaak) van grotere gebieden. Het gaat in dit geval dus om registratie van aantalsfluctuaties en controle van het betreffende gebied op gemerkte vogels. Ring- en telgegevens zullen worden opgeslagen in de computer van de Universiteit van Durham (Engeland). Geld voor het rekenwerk en de internationale organisatie van het project is verstrekt door de (Britse) Nature Conservancy Council en de EEG. De internationale coördinatie van het project is in handen van Mike Pienkowski, Department of Zoology, University of Durham, South Road, Durham DH1 3LE. Nederlandse waarnemers die willen meewerken aan dit project, hetzij aan het ringonderzoek, hetzij door te tellen/controleren, kunnen direct contact met hem opnemen of met ondergetekende.

Zij ontvangen dan gedetailleerdere informatie en telformulieren.

■ Cor Smit, Rijksinstituut voor natuurbeheer, postbus 59, 1790 AB Den Burg, Texel, 02226-343.

Gele Steltlopers

Vermoedelijk zijn wij degenen die de Tureluur en de Bonte Strandloper, welke op Schiermonnikoog zijn waargenomen (Het Vogeljaar 29 p. 55) geel geleverd hebben. Een verantwoording hiervoor is op zijn plaats, want er moeten goede redenen zijn om vogels te verven. Zij vinden het niet prettig en fraai is het resultaat ook niet.

Dat kleurmerken wordt gedaan ten behoeve van een onderzoek van dr. M.W. Pienkowski van de Universiteit van Durham, Groot Brittannië naar de betekenis van de Britse estuariën en Wadden-gebieden voor in West-Europa doortrekkende steltlopers. Door de vogels op deze manier te merken komen veel meer gegevens binnen over de trek, dan op basis van ringvangsten, want nu kunnen de gemerkte steltlopers al op grote afstand waar

genomen worden en behoeft men ze niet te vangen.

Engeland is een belangrijk overwinteringsgebied voor steltlopers en het is gebleken dat de diverse eatuaria in verschillende perioden van najaar en winter worden gebruikt. Het eerst komen de vogels van de oostkust en pas later trekken zij van daar naar de gebieden aan de zuid en westkust (Hardy & Minton 1980).

Over het algemeen zijn de Engelse wadden en estuariën klein vergeleken met de Waddenzee. Veel van deze gebieden liggen aan de monding van rivieren en veel worden bedreigd door vestiging van industrie.

Om dit te voorkomen zijn veel gegevens in korte tijd nodig om hun belang voor de steltlopers met feiten te kunnen aantonen. Vandaar die combinatie van waarnemingen van opvallend gemerkte vogels en ring gegevens. Door C. Smit is een oproep voor medewerking aan dit project geplaatst in dit nummer.

Wij hopen, met ons vangwerk op Schiermonnikoog een bijdrage geleverd te hebben aan het natuurbehoud en de vogelbescherming in Engeland.

Boere (1977) heeft in dit blad al gewezen op de vele mogelijkheden die het vangen biedt in het kader van het onderzoek naar de betekenis van het Nederlandse Waddengebied voor steltlopers. Nu hij en wij verschillende jaren achtereenvolgend op twee plaatsen, respectievelijk Vlieland en Schiermonnikoog gevangen hebben, blijkt uit de resultaten dat deze eilanden een eigen functie hebben voor de verschillende soorten steltlopers. Maar daarover een volgende keer als het onderzoek is afgerond.

Referenties:

- Boere G.C. (1977): Wadvogels vangen op Vlieland. Het Vogeljaar 25 : 57-68.
Hardy A.R. & C.D.T. Minton (1980): Dunlin migration in Britain and Ireland. *Bird Study* 27 : 81-92.
Lichtenbeid H.J. (1981): Veldwaarnemingen CXVIII. Het Vogeljaar 29 : 54-56.
C. Smit (1980): Hulp gevraagd bij nieuw project van de wader study group. *Watervogels* 5 (4) 1:170.

■ Dr. Ebel Nieboer, Vakgroep Diersystematiek en Zoögeografie, Vrije Universiteit, Utrecht.

Ganzenlijn

Ondanks de extra aandacht die de laatste tijd door een aantal natuurbeschermingsorganisaties aan de positie van de wilde ganzen in ons land is gegeven, is er nog geen enkel uitzicht op verbetering van hun bescherming. Eerder is er sprake van het tegendeel. De schandalige jachtpraktijken in de polder Mastenbroek bij Zwolle, die in de pers breedvoerig werden uitgemeten, hebben slechts averrechtse gevolgen gehad.

De Jachtwet laat nu eenmaal toe dat grote aantallen, al of niet betalende, jagers, zonder enige ervaring, een belangrijk deel van de wereldbevolking van deze toch al kwetsbare diersoorten uitroelen. Alle publiciteit heeft slechts tot gevolg gehad, dat de jagers van hun vereniging opdracht hebben gekregen

voortaan zo onopvallend mogelijk te werk te gaan. Desondanks krijgt de Stichting Kritisch Faunabeheer zeer regelmatig uit alle delen van het land klachten binnen over de ganzenjacht. Deze betreffen niet alleen de jacht zelf, maar ook de rustverstoring in belangrijke natuurgebieden en vele andere zaken.

Terecht is er de afgelopen tijd veel aandacht geweest voor de tienduizenden zeevogels die het slachtoffer werden van illegale-olieolozing. Volgens schatting van de jagers zelf, beloopt het aantal slachtoffers van alleen al de jacht op de Kolgans jaarlijks 30.000! En dit is maar één van de drie bejaagbare soorten. Het betekent tevens, dat jaarlijks zo'n 10% van het totaal wordt geschoten, terwijl een veel groter deel wordt aangeschoten en met hagel in zich een langzame dood tegemoetgaat.

Om een beter inzicht te krijgen en effectieve stappen te kunnen ondernemen heeft de Stichting Kritisch Faunabeheer besloten een telefoonlijn beschikbaar te stellen, waarop een ieder gegevens over de ganzenjacht kwijt kan. Iedere informatie, ook uit het recente verleden, is welkom. Hierbij is het van belang te weten dat alleen gejaagd mag worden op de Kolgans, de Grauwe gans en de Rietgans en wel van 15 september tot en met 31 januari, op werkdagen van een half uur voor zonsopgang tot 10 uur v.m.

Het telefoonnummer van de Ganzenlijn is: overdag: 04116-78446, 's avonds: 085-336045. Ondanks dat het jachtseizoen reeds is gesloten verwachten wij een groot aantal reacties.

■ Namens de Parscommissie: H.H. Niesen.

Wie weet iets over 'mierenwrijven' bij vogels?

Bij het waarnemen van vogels en hun gewoonten is sommigen van u ongetwijfeld een voor ons vreemd en eigenaardig gedrag opgevallen dat 'mieren' of 'mierenwrijven' wordt genoemd. Wij nemen aan, dat vogels zich op deze manier 'behandelen' tegen huidparasieten.

Volgens verklaringen in de Winkler Prins Encyclopedie voor het Dierenrijk neemt zo'n vogel één of meer mieren in zijn snavel en strijkt daarmee onderlangs een opgeheven vleugel, waarbij de betreffende vogel de indruk wekt dat hij verwond of verlamd is door de krampachtige houdingen die hij aanneemt. Na de eerste behandeling wordt de 'opgebruikte' mier doorgeslikt of weggegooid en met een vers exemplaar wordt de ceremonie dan herhaald.

Soms ook neemt zo'n vogel als het ware een mierenbad: hij gaat bovenop een koepel zitten en laat de mierenmassa over zich heen gaan, terwijl hij zich in allerlei bochten wringt; er wordt verondersteld, dat de mieren hem dan zouden steken; maar de meeste mierensoorten steken niet zoals bijvoorbeeld een wesp, maar bijten een minuscuul gaatje in de huid (wat men niet voelt) en spuiten daarin hun befaamde mierenzuur (wat men wél

voelt). Persoonlijk geloof ik dit echter niet: mieren, die zich bedreigd voelen, richten hun achterlijf omhoog en verstuiven zo het mierenzuur naar hun vermeende aanvalleur, zodat er boven zo'n mierenmassa dikwijls een wolk van mierenzuur hangt; dit is heel goed te ruiken zoals ik meermalen heb ondervonden; en in dit verband denk ik aan iets dergelijks.

Ook passen vogels soms methoden toe, die hier enigszins op lijken: er worden hiervoor ook scherpe vloeistoffen gebruikt zoals azijn of citroensap; zelfs wordt hiervoor gebruik gemaakt van vuur in de vorm van sigarettenpeukjes en dergelijke, terwijl ook een hierop gelijkend effect wordt bereikt door zonnebaden (Ijzendoorn, A.L.J. van).

Als men dus iets van dien aard heeft gezien, houd ik mij aanbevolen voor een kort verslag hierover.

■ C.A.E. Zuurdeeg, Op den Berg 58, 6711 CV Ede.

Gegevens over Slechtvalken gevraagd

Om van het aantal Slechtvalken dat ons land jaarlijks bezoekt een beter overzicht te krijgen, zou ik evenals voorgaande jaren graag waarnemingen van deze soort ontvangen. Gaarne worden daarbij de volgende gegevens gevraagd: plaats van waarneming (ook in steden en omgeving), datum, geslacht, leeftijd, jagend- trekkend (richting), weersgesteldheid, tijdstip van de dag, prooi-resten en andere bijzonderheden.

Mocht u nog waarnemingen hebben van het afgelopen jaar of iets weten over ontwikkelingen met betrekking tot afname/toename in de loop der jaren van een bepaald gebied, zo zijn deze van harte welkom.

Iedereen die gereageerd heeft mijn hartelijke dank.

■ J. Biemans, Alteveer 23, 6881 BH Velp.

Plastic op strand, gevaarlijk voor vogels

Er blijken steeds vaker vogels op het strand slachtoffer te worden van de stukken plastic met zes ronde gaten erin, die worden gebruikt om blikjes bier bij elkaar te houden. Als slachtoffers werden onder meer Zilvermeeuw, Scholekster en Eiderend vastgesteld. Wilt u deze wegwerp-plastic daarom niet op het strand laten liggen en bij het aantreffen daarvan deze opruimen?

Verzoek om medewerking Vogels van Egypte

In samenwerking met de Egyptische 'Wildlife Service', het 'Holy Land Conservation Fund' en de 'Ornithological Society of the Middle East' zijn wij bezig met het verzamelen van gegevens over de vogels van Egypte (inclusief het Sinaï-schiereiland). Het doel is het samenstellen van een 'Checklist of the Birds of Egypt' in de toekomst.

Wij zouden het zeer waarderen om ongepubliceerde waarnemingen of ander geschikt materiaal te ontvangen om te gebruiken voor dit doel.

Ornithologen, die plannen hebben om Egypte te bezoeken, worden verzocht contact met ons op te nemen, zodat wij hen formulieren kunnen toesturen voor het atlas-project voor broedvogels en van nadere informatie kunnen voorzien.

Het verzamelde materiaal zal tevens worden gebruikt voor het samenvatten van de status van de vogels in Egypte voor het handboek 'Birds of the Western Palearctic'.

■ Peter L. Meininger, Grevelingenstraat 127, 4335 XE Middelburg & Wim C. Mullié, Herberdsland 66, 4337 CP Middelburg.

Determinatie van vogels in braakballen

Oproep tot medewerking

Teneinde een tabel ter determinatie van vogels in braakballen samen te stellen, willen wij een beroep doen op iedereen die over een vogelschedelcollectie beschikt of die ons aan dode vogels kan helpen.

Het onderzoek geschiedt in het kader van de 'Zoogdierenwerkgroep Wielewaaljongeren', in samenwerking met de 'Vogelwerkgroep Amsterdam'. Indien men regelmatig dode vogels vindt, is het van belang deze te verzamelen en in te vriezen. Ze kunnen ook in een weck-pot met brandspiritus of alcohol worden bewaard. Op onregelmatige tijdstippen kunnen ze door één onzer medewerkers worden afgehaald. De vogels moeten geheel in tact blijven. Zij, die wensen mee te werken, kunnen altijd contact opnemen met Dirk Criel, Graaf de Hemptinnelaan 3, 9731 Nazareth-Eke, België. Er wordt vooral ook medewerking van de verschillende vogelwerkgroepen verwacht.

■ Wielewaaljongeren, Nationale Zoogdierenwerkgroep, Graataker 11, 2300 Turnhout, België.

Project: Ecologische en economische betekenis van vogels

Als vervolg op de actie 'Red de Trekvogels, Red onze kinderen' en de aanname van de E.G.-Vogelrichtlijn (in werking april 1981) is de Stichting Mondiaal Alternatief een project gestart: Ecologische en Economische Betekenis van Vogels. Daartoe wordt alle relevante informatie over door vogels aangerichte schade, afweermiddelen, preventiemethoden en bestrijdingsmiddelen verzameld. 'Het Vogeljaar' heeft hierbij daadwerkelijk haar medewerking toegezegd.

Indien u documentatiemateriaal heeft, zoals foto's, fotocopies van knipsels, drukwerk, literatuurverwijzingen en dergelijke worden deze graag in ontvangst genomen bij de project-functionaris, M.A. Project 'Ecologische en Economische Betekenis van Vogels', postbus 1187, 5602 BD Eindhoven.